

Το βιβλίο που η Ναόμι Κλάϊν αφιέρωσε στη κλιματική αλλαγή συνιστά ήδη ένα γεγονός (1). Η συγγραφέας της «Στρατηγικής του σοκ» καταγγέλλει σε αυτό την καπιταλιστική αναπτυξιακή λογική, την απληστία των πολυεθνικών του πετρελαίου, του άνθρακα και του φυσικού αερίου, καθώς και την υποταγή των κυβερνήσεων στα συμφέροντά τους. «Είναι πιο εύκολο να δεχτούν να αλλάξουν το κλίμα της γης με χαοτικό και καταστροφικό τρόπο παρά να δεχτούν τη προοπτική αλλαγής της θεμελιώδους λογικής του καπιταλισμού, που βασίζεται στην ανάπτυξη και στο κυνήγι του κέρδους», γράφει η Κλάϊν (σελ. 89). Για αυτήν, το πείσμα των κλιματο-σκεπτικιστών δεν πέφτει από τον ουρανό, αλλά οφείλεται στο ότι κατανοούν το γεγονός ότι ο σοβαρός αγώνας ενάντια στην υπερθέρμανση απαιτεί μια ριζική αλλαγή πολιτικής, με περισσότερη ρύθμιση, περισσότερο δημόσιο τομέα, περισσότερα κοινά αγαθά, περισσότερη δημοκρατία. Με αξίες διαφορετικές από εκείνες του ανταγωνισμού, της συσσώρευσης και του ο καθείς για τον εαυτό του. Πρόκειται για ένα μείζον έργο, η απήχηση του οποίου θα είναι σίγουρα σημαντική.

«Η επαναστατική δύναμη της κλιματικής αλλαγής»

Ο τίτλος είναι εύστοχος: «This changes everything» -αυτό αλλάζει τα πάντα. Η Ναόμι Κλάϊν καλεί την αριστερά, τους προοδευτικούς να αδράξουν την ευκαιρία που τους προσφέρεται μέσα σε αυτούς του δύσκολους καιρούς. Επειδή «η αλήθεια για τη κλιματική αλλαγή, γράφει, δεν ενοχλεί παρά μόνον εκείνους που ικανοποιούνται με το status quo» (αναφορά στο τίτλο του φιλμ του Al Gore: «Μια αλήθεια που ενοχλεί»). Για τους άλλους, «αν υπήρξε ποτέ μια κατάλληλη στιγμή για να προωθήσουν ένα σχέδιο που στοχεύει να γιατρέψει τον πλανήτη γιατρέποντας ταυτόχρονα τις τσακισμένες οικονομίες μας και τις διαλυμένες κοινότητές μας, αυτή η στιγμή είναι τώρα» (σελ. 155). Η περιβαλλοντική κρίση προσθέτει «τον υπαρξιακό επείγοντα χαρακτήρα της» σε όλα τα προβλήματα. Κατά συνέπεια, «προσφέρει ένα συνολικό λόγο στον οποίο τα πάντα, από τη πάλη για καλές θέσεις απασχόλησης μέχρι τη δικαιοσύνη για τους μετανάστες, περνώντας από τις επανορθώσεις για τις ιστορικές αδικίες όπως η δουλεία και η αποικιοκρατία, μπορούν να ενσωματωθούν στο μεγάλο σχέδιο οικοδόμησης μιας μη τοξικής οικονομίας, που θα αντέχει στα χτυπήματα, πριν είναι πολύ αργά» (σελ. 154).

Πιο οξυδερκής από πολλούς αντικαπιταλιστές αγωνιστές, η Κλάϊν πιστεύει «στην επαναστατική δύναμη της κλιματικής αλλαγής» και έχει χίλιες φορές δίκιο. Απαγγέλλει ένα αμείλικτο και πολύ πειστικό κατηγορητήριο ενάντια στις μεγάλες περιβαλλοντικές ενώσεις –μερικές από τις οποίες κατηγορούνται ότι ενσωματώθηκαν στο σύστημα. Για εναλλακτική λύση προτείνει την οικοδόμηση μαζικών κινημάτων. Η συγγραφέας παραδέχεται ότι «εξακολουθεί να μην υπάρχει το είδος της αντιεξουσίας που θα έχει μια πιθανότητα να αλλάξει τη κοινωνία σε βαθμό που θα συγγενεύει με εκείνο που απαιτείται» (σελ. 156). Όμως, βλέπει προδρομικά γεγονότα στις ριζοσπαστικές κινητοποιήσεις ενάντια στον εξορυκτισμό και τα μεγάλα σχέδια υποδομών, που πληθαίνουν στις τέσσερις γωνιές του πλανήτη. Το γεγονός ότι οι ιθαγενείς λαοί παίζουν συχνά ένα ρόλο-κλειδί σε αυτές τις κινητοποιήσεις είναι για την Κλάϊν μια πηγή ελπίδας, καθώς αυτοί οι λαοί έχουν μια θεώρηση της σχέσης με τη φύση διαφορετική από εκείνη της απόλυτης κυριαρχίας και του απόλυτου ελέγχου πάνω σε αυτήν που χαρακτηρίζει το καπιταλισμό και, πέρα από αυτόν, τη δυτική κουλτούρα από την εποχή του Διαφωτισμού.

Το «This changes everything» είναι ένα δυνατό βιβλίο. Θα μπορούσε να είναι ακόμα περισσότερο αν η

συγγραφέας είχε αφιερώσει μερικές δεκάδες σελίδες για να εξηγήσει καθαρά το μηχανισμό της κλιματικής αλλαγής και να παρουσιάσει τις κύριες οικο-κοινωνικές συνέπειές της, αντί να μπει κατευθείαν στη καταγγελία των κλιματο-σκεπτικιστών. Μου φαίνεται πως εδώ χάθηκε η ευκαιρία να μορφώσουμε το ευρύ κοινό. Αλλά πρόκειται για μια λεπτομέρεια.

Ένα βιβλίο γεμάτο ένταση

Το «This changes everything» είναι, κατά βάση, ένα παθιασμένο βιβλίο. Η συγγραφέας το ομολογεί: «Είναι το πιο δύσκολο βιβλίο που μου έτυχε να γράψω, επειδή η έρευνα με οδήγησε να ψάξω να βρω ριζοσπαστικές απαντήσεις. Δεν έχω καμιά αμφιβολία για την αναγκαιότητά τους, αλλά αναρωτιέμαι κάθε μέρα κατά πόσο είναι πολιτικά εφικτές» (σελ. 26). Και πράγματι, η Κλάϊν αμφιταλαντεύεται ανάμεσα σε μια αντικαπιταλιστική εναλλακτική λύση αυτοδιαχειριζόμενη, αποκεντρωμένη, οικοσοσιαλιστική και οικοφεμινιστική, από τη μια, και σε ένα σχέδιο πράσινου

ρυθμισμένου καπιταλισμού, βασισμένου σε μια μεικτή μετεγκατεστημένη οικονομία, εμποτισμένη από μια ιδεολογία της φροντίδας και της σύνεσης, από την άλλη. Αυτή η ένταση εκδηλώνεται σε όλο το βιβλίο. Μια επαναστατική πνοή διαπερνά την κατάληξή του, όταν η Κλάϊν παραλληλίζει –όπως ο Μαρξ στο Κεφάλαιο!- την πάλη ενάντια στη δουλεία με την πάλη ενάντια στην ιδιοποίηση των πόρων (σελ. 458 και συνέχεια). Όμως, γράφει αλλού πως «υπάρχει επαρκής χώρος για κερδοφορία σε μια οικονομία μηδενικού άνθρακα» και ότι το εμπόδιο στην οικολογική μετάβαση προέρχεται από «τα σημερινά επιχειρηματικά μοντέλα (business models)» (σελ. 252) –και άρα όχι από την ίδια την οικονομία (σελ. 95).

Αυτή η αμφιταλάντευση ίσως να έχει σχέση με την αντίληψη που φαίνεται να έχει η Κλάϊν για την ιδεολογία του εξουσιασμού της φύσης. Η συγγραφέας έχει απόλυτα δίκιο όταν θυμίζει ότι αυτή η ιδεολογία προϋπάρχει του καπιταλισμού. Όμως, ο καπιταλισμός είναι ακριβώς η μορφή με την οποία αυτή υπάρχει σήμερα. Από αυτό δεν απορρέει ότι η κατάργηση αυτού του τρόπου παραγωγής θα εξαλείψει αυτόματα τις «εξορυξιστικές» αντιλήψεις –αντίθετα, η πάλη για «να φροντίζουμε τη φύση με σύνεση» θα πρέπει να συνεχιστεί για μια μακρά περίοδο μετά από το τέλος αυτού του συστήματος. Ωστόσο, η εξουσιαστική ιδεολογία δεν αιωρείται στον αέρα, αλλά είναι ριζωμένη στις κοινωνικές δομές. Η αντι-εξορυξιστική ιδεολογική μάχη είναι άρρηκτα δεμένη με τη μάχη ενάντια στις καπιταλιστικές κοινωνικές σχέσεις. Ειδικά με τη μάχη ενάντια στη μισθολογική εκμετάλλευση –που είναι στη πραγματικότητα μια μορφή «εξορυξιστικής» λεηλασίας του φυσικού πόρου που ονομάζεται εργατική δύναμη.

Όχι, η Γερμανία δεν είναι πρότυπο

Τούτων λεχθέντων, πρέπει να το παραδεχθούμε ταπεινά: όλες και όλοι εκείνοι που στοχάζονται πάνω σε μια κοινωνική απάντηση στη κλιματική πρόκληση βρίσκονται αντιμέτωποι με την ένταση που αναφέρει η Ναόμι Κλάϊν στο πρόλογο του βιβλίου της. Αυτό είναι απόρροια του γεγονότος ότι υπάρχει σήμερα μια ιλιγγιώδης άβυσσος ανάμεσα στον ακραίο αντικαπιταλιστικό ριζοσπαστισμό των μέτρων που επιβάλλεται αντικειμενικά να ληφθούν για να αποφευχθεί μια τρομερή καταστροφή και στο επίπεδο συνείδησης της μεγάλης μάζας του πληθυσμού. Η ακολουθητέα στρατηγική για να ριχτεί μια γέφυρα πάνω από αυτή την άβυσσο είναι αντικείμενο συζήτησης, και θα πήγαινε πολύ να κάναμε το δάσκαλο στην Κλάϊν.

Όμως, ένα πράγμα μου φαίνεται ξεκάθαρο: στο ζήτημα του «πολιτικά εφικτού», δεν είναι καλά πληροφορημένη όταν φέρνει την ενεργειακή πολιτική της κυβέρνησης Μέρκελ, που βασίζεται στα feed-in-

tariff, σαν παράδειγμα «πολιτικής που παίρνει αποστάσεις από τη νεοφιλελεύθερη ορθοδοξία» (σελ. 131).

Τα feed-in-tariff είναι υποχρεωτικά τιμολόγια, που κάνουν τον πράσινο ηλεκτρισμό ανταγωνιστικό προς το «βρώμικο» ηλεκτρισμό. Όπως και τα πράσινα πιστοποιητικά, συγκεκριμενοποιούν τη φιλελεύθερη ιδέα ότι αρκεί η ενσωμάτωση των «εξωτερικών συνεπειών» για γίνουν οικο-συμβατές οι επενδυτικές αποφάσεις που βασίζονται στο κόστος-αποδοτικότητα. Στο περιβαλλοντικό επίπεδο, αυτή η ιδέα είναι καταδικασμένη να αποτύχει επειδή βάζει την ανάπτυξη της αγοράς των πράσινων τεχνολογιών πάνω από τις προσπάθειες μείωσης της ενεργειακής κατανάλωσης. Στο κοινωνικό επίπεδο, το γερμανικό σύστημα χρηματοδοτείται από μια προσαύξηση (Umlage) που παρακρατείται από τους λογαριασμούς του ηλεκτρικού. Όλα τα νοικοκυριά πληρώνουν, αλλά η προσαύξηση αντισταθμίζεται και με το παραπάνω για εκείνους που έχουν επενδύσει στις ανανεώσιμες, καθώς πουλάνε τον ηλεκτρισμό σε υψηλή τιμή, εγγυημένη από το κράτος για 20 χρόνια. Τα μη προνομιούχα στρώματα πληρώνουν λοιπόν για τα προνομιούχα (άτομα, συνεταιρισμούς ή επιχειρήσεις).

Είναι αλήθεια ότι οι γερμανικοί δήμοι παράγουν και πουλάνε και αυτοί πράσινη ενέργεια. Σε αυτή τη περίπτωση, η κοινωνία επωφελείται φυσικά από μια επιστροφή με τη μορφή υπηρεσιών. Πρόκειται για μια θετική πλευρά του συστήματος, που η Κλάϊν έχει δίκιο να υπογραμμίζει, αλλά αυτό δεν αρκεί για να κάνει τη Γερμανία παράδειγμα προς μίμηση. Τρεις χιλιάδες επιχειρήσεις απαλλάσσονται του 80% της Umlage (πράγμα που αντιπροσωπεύει ένα δώρο 4 μέχρι 5 δισεκατομμυρίων Ευρώ το χρόνο). Απέχουμε πολύ από το δίκαιο αίτημα που διατύπωσε η Κλάϊν: να πληρώσουν τα ορυκτά τη μετάβαση. Αντί για αυτό, η ενεργειακή πολιτική της Μέρκελ βαθιάίνει τις ανισότητες. Γενικότερα, η κυβέρνηση της καγκελαρίου συνεχίζει τη σκληρή πολιτική που πρώτος εφάρμοσε ο συνασπισμός των Πρασίνων και της σοσιαλδημοκρατίας. Αυτή η πολιτική καταναγκάζει 8 εκατομμύρια ανθρώπους να δουλεύουν για λιγότερα από 8 ακαθάριστα ευρώ την ώρα. Η Γερμανία δεν είναι όντως ένα «πρότυπο που δείχνει πώς να αναπτύξουμε ιδιαίτερα γρήγορα πολύ αποκεντρωμένες κλιματικές λύσεις ενώ ταυτόχρονα πολεμάμε τη φτώχεια, την πείνα και την ανεργία», όπως η Κλάϊν ισχυρίζεται απερίσκεπτα (σελ. 136)...

Και αυτό δεν εκπλήσσει επειδή ένα τέτοιο «πρότυπο» δεν υπάρχει στο καπιταλισμό καθώς αυτός βασίζεται -το λέει πολλές φορές η Κλάϊν στο βιβλίο της- στη διπλή εκμετάλλευση της φύσης και της εργασίας. Το χάσμα ανάμεσα στον αναγκαίο ριζοσπαστισμό και στο πολιτικά εφικτό δεν μπορεί τελικά να καλυφθεί παρά μόνο με την ευκαιρία μιας μεγάλης κρίσης, μιας από εκείνες «τις εξαιρετικά σπάνιες και πολύτιμες στιγμές κατά τις οποίες το αδύνατο μοιάζει ξαφνικά δυνατό», όπως διαβάζουμε στο συμπέρασμα του βιβλίου. Εδώ, η συγγραφέας εγκαταλείπει το «πολιτικά εφικτό» για να ξαναγυρίσει στο ριζοσπαστισμό. Συμμεριζόμαστε την πεποίθησή της ότι μια τέτοια στιγμή θα έλθει, πως θα συμπέσει με μια ριζοσπαστική αμφισβήτηση της εξουσιαστικής ιδεολογίας και ότι «το πραγματικό ζητούμενο είναι να ξέρουμε τι θα κάνουν σχετικά με αυτό οι προοδευτικές δυνάμεις, ποια θα είναι η δύναμη και η εμπιστοσύνη με τις οποίες θα καταπιαστούν με αυτό το ζήτημα» ώστε «όχι μόνο να καταγγείλουν τον κόσμο όπως αυτός είναι σήμερα αλλά και να οικοδομήσουν τον κόσμο που θα μας διατηρήσει όλους στη ζωή» (σελ. 466). Πέρα από επιφυλάξεις και συζητήσεις που μπορεί να προκαλέσει στους οικοσοσιαλιστές, το βιβλίο της Ναόμι Κλάϊν είναι μια συμβολή μείζονος σημασίας σε αυτή τη μάχη.

(1) «This changes everything. Capitalism vs. the Climate», Alfred A. Knopf, Canada, 2014

Μετάφραση: Γ. Μητραλιάς

Πηγή: contra-xreos.gr